

Wat zegt de Tilburgse kiezer?

De resultaten van de exitpoll van de Tilburgse gemeenteraadsverkiezing 2014

DEMOS – Centrum voor Beter Bestuur en Burgerschap

Julien van Ostaaijen, Koen van der Krieken, Sabine van Zuydam & Bram Boluijt

April 2014

Inleiding

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014 heeft de onderzoeksgroep DEMOS, onderdeel van de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur en van Tilburg University in opdracht van de gemeente Tilburg een exitpoll gehouden. Vijftig studenten hebben bij tien stembureaus meer dan 5.000 Tilburgse kiezers bevroegd over hun stemgedrag. Daardoor is het mogelijk allerlei vragen te beantwoorden, zoals: Heeft de landelijke politiek een rol gespeeld bij het maken van de keuze? Hebben kiezers zich vooral laten leiden door personen? Welke wisselingen in partijkeuze zijn waar te nemen? Waar komt de winst van D66, SP en LST vandaan? En aan wie hebben VVD en PvdA verloren?

Voor dit onderzoek zijn tien stembureaus in de gemeente Tilburg geselecteerd; acht in Tilburg, één in Berkel-Enschot en één in Udenhout. Gezamenlijk geven deze stembureaus een goed beeld van het Tilburgse electoraat. De kiezers zijn benaderd met een korte vragenlijst over hun stemgedrag. Op basis van het onderzoek kan een beeld worden geschetst van de wereld achter de uitslag van de Tilburgse gemeenteraadsverkiezingen.

1 Opkomst en uitslag

In de gemeente Tilburg deden op 19 maart 2014 veertien politieke partijen mee aan de gemeenteraadsverkiezingen. Daarvan zijn er zeven verbonden aan een landelijke partij (PvdA, VVD, CDA, D66, GroenLinks, SP en TROTS) en zeven lokale partijen (Tilburgse Volkspartij, Verenigde Senioren Partij Tilburg, Voor Tilburg, Leefbare Wijken & Dorpen, OPA Tilburg, Lijst Smolders Tilburg en Democratisch Actief Tilburg). Van deze veertien partijen zijn er twaalf partijen die één of meer zetels hebben bemachtigd in de Tilburgse gemeenteraad.¹

- Het opkomstpercentage in Tilburg is 44%. Vergeleken met de opkomst in 2010 is dit een daling van 0,9% (44,9%) en ten opzichte van de verkiezingen in 2006 is dit een daling van 6,1% (50,1%).² De opkomst in Tilburg is de laagste van de zes grootste gemeenten in Nederland. Het definitieve opkomstpercentage in Amsterdam is 50,3%, Rotterdam 45,1%, Den Haag 51,3%, Utrecht 54,2% en in Eindhoven ging 44,9% van de kiezers naar de stembus. Het gemiddelde opkomstpercentage in Nederland lag 0,12% lager dan vier jaar geleden en kwam uit op 54,01%. De laagste opkomst lijkt te zijn gehaald in de gemeente Schiedam (42,6%).
- Landelijk gezien is de PvdA de grote verliezer van de verkiezingen. De partij verliest ruim 350 raadszetels. Ook de VVD doet het niet goed en verliest ruim 300 zetels. De lokale partijen zijn de grootste winnaars, zij krijgen er in vergelijking met vier jaar geleden ongeveer 400 zetels bij. D66 is met ruim 250 extra zetels eveneens winnaar van deze verkiezingen. De SP mag in totaal ruim 200 nieuwe raadsleden verwelkomen. Het CDA verliest iets meer dan 50 raadszetels. GroenLinks moet het landelijk gezien doen met ongeveer 70 lokale vertegenwoordigers minder. Zowel de ChristenUnie als de SGP behalen een bescheiden winst.³
- De landelijke trend is ook in Tilburg zichtbaar. De PvdA verliest ruim de helft van de zetels en komt uit op vijf. De VVD verliest twee van de zeven zetels. D66 wint vier zetels en komt uit op negen van de 45 raadszetels. Dat maakt D66 de grootste partij in de Tilburgse raad. De SP wint twee zetels en komt uit op zes zetels. De Lijst Smolders Tilburg komt terug in de raad met vijf zetels. Het CDA verliest een zetel en komt uit op vijf (maar maakt dat min of meer goed door de overstap van Joost van Puijenbroek van TROTS naar het CDA). GroenLinks behoudt haar vier zetels. De Tilburgse Volkspartij verliest één zetel en komt uit op twee zetels. De Verenigde Senioren Partij Tilburg behoudt haar zetel. Nieuwkomer OPA krijgt een zetel, net als Voor Tilburg.

---

¹ Na de verkiezingen maakte het gekozen raadslid van TROTS, Joost van Puijenbroek, bekend over te stappen naar de fractie van het CDA in Tilburg, waardoor het aantal partijen in de gemeenteraad op elf uitkomt.

² Formeel gaat het om procentpunten, maar we sluiten in dit rapport aan bij gangbaar taalgebruik.

³ Waar mogelijk zijn de cijfers afkomstig van de Kiesraad (www.verkiezingsresultaten.nl). Waar deze nog niet beschikbaar waren, is gebruik gemaakt van: Elsevier, *Lokalen en CDA grootst*, 29 maart 2014.

- Van alle kiezers die aangaven in 2010 niet te hebben gestemd, stemt een op de drie op D66. In de ranglijst hieronder wordt dat duidelijk. Dat kiezers in 2010 niet hebben gestemd, heeft niet alleen met onvrede of andere persoonlijke omstandigheden te maken. Het kan ook zijn dat de kiezer in 2010 nog geen 18 jaar oud was. Dat zou onder meer voor enkele D66 kiezers het geval kunnen zijn, want D66 heeft een relatief jonge aanhang (zie verderop). Ook de LST, SP VVD en GroenLinks kregen een relatief hoog aantal stemmen van kiezers die in 2010 niet hebben gestemd, hoewel op basis van hun verkiezingsuitslag vaak een nog hoger percentage verwacht zou zijn.

Wat stemden kiezers die in 2010 niet hebben gestemd?

1. D66	33,5%
2. Lijst Smolders Tilburg	11,9%
3. SP	9,5%
4. VVD	9,5%
5. GroenLinks	9,3%
6. PvdA	4,9%
7. CDA	4,4%
8. Voor Tilburg	4,0%
9. Tilburgse Volkspartij	3,6%
10. TROTS	3,0%
11. Leefbare Wijken & Dorpen	1,5%
12. Democratisch Actief Tilburg	1,3%
13. OPA	1,1%
14. Verenigde Senioren Partij Tilburg	0,9%
15. Blanco	0,9%

2 Hoe hebben kiezers zich laten informeren

Een van de vragen in de exitpoll was hoe kiezers zich hebben laten informeren over de standpunten van politieke partijen. Daarbij was het mogelijk meer dan één antwoord te geven. In het algemeen blijken Stadsnieuws, de Tilburgse Koerier en het Brabants Dagblad alsmede de gemeentelijke verkiezingskrant een belangrijke rol in de informatievoorziening van veel kiezers te spelen. Ongeveer een derde van de kiezers geeft aan deze bronnen gebruikt te hebben. Dat is vergelijkbaar met landelijk onderzoek.⁴ Ook de stemwijzer is voor veel kiezers een bron van informatie geweest. Het bijwonen van een debat of het praten met politici, is een stuk minder gangbaar. In onderstaande tabel staan alle cijfers, inclusief de cijfers uitgesplitst per partij.

Hoe de kiezers zich informeren over de standpunten van de politieke partijen (in percentages / er waren meerdere antwoorden mogelijk)

	BD, Stadsnieuws, Tilburgse Koerier	Gemeentelijke verkiezingskrant	Bijwonen verkiezingsdebat	Gesproken met politici	Folders en websites van partijen	Gemeentelijke verkiezingswebsite	Stemwijzer	Niet geïnformeerd
Alle Tilburgse kiezers	35,9	32,9	4,6	8,8	23,1	12,7	34,7	10,6
PvdA	39,5	32,1	8,5	13,0	22,1	11,0	20,7	12,8
VVD	28,3	30,5	4,2	7,2	21,5	14,5	42,8	11,6
CDA	46,1	32,2	5,0	12,0	15,8	10,0	16,4	14,7
D66	27,1	32,6	3,5	7,0	28,8	15,8	51,3	9,0
GroenLinks	33,4	35,9	4,2	9,7	23,3	14,1	45,9	10,1
SP	37,6	34,0	7,1	4,0	25,6	11,9	32,9	12,4
TROTS	39,2	34,0	10,3	12,4	19,6	13,4	32,0	4,1
TVP	39,2	41,5	1,3	12,3	19,9	9,5	19,3	7,9
VSP	45,3	34,4	4,7	1,6	10,9	3,1	14,1	14,1
Voor Tilburg	26,1	26,1	1,7	10,1	23,5	19,3	57,1	3,4
DAT	37,9	24,2	3,0	7,6	25,8	16,7	59,1	6,1
LST	48,8	27,8	2,4	10,8	22,3	7,3	16,3	9,4
LWD	35,1	33,3	1,8	1,8	19,3	21,1	33,3	8,8
OPA Tilburg	54,5	37,4	2,0	9,1	15,2	10,1	21,2	11,1
Blanco	17,4	30,4	0	4,3	26,1	17,4	30,4	13,0

⁴ I&O Research, *Traditionele media nog steeds belangrijk bij gemeenteraadsverkiezingen*, persbericht 17 februari 2014, website I&O Research.

Voor kiezers van PvdA, CDA, SP, TROTS, VSP, LST, LWD en OPA waren de lokale en regionale kranten de meest gebruikte bron van informatie. Voor kiezers van VVD, D66, GroenLinks, Voor Tilburg en DAT was de stemwijzer de meest gebruikte bron van informatie. Voor kiezers van TVP was de verkiezingskrant van de gemeente de meest gebruikte bron van informatie.

Gekeken naar de leeftijd van de kiezers valt op dat bijna twee op drie kiezers tot en met 34 jaar de stemwijzer hebben gebruikt om zich te informeren over de standpunten van politieke partijen. De meest gebruikte bron van informatie voor de groep van 35–59 jaar zijn de lokale en regionale kranten. Ruim een op de drie gebruikt deze, gevolgd door de stemwijzer met ongeveer een gelijk percentage. Voor de groep van 60 jaar en ouder zijn de lokale en regionale bladen veruit het meest gebruikt, op enige afstand gevolgd door de gemeentelijke verkiezingskrant.

Hoe de kiezers zich informeren over de standpunten van de politieke partijen (in percentages / er waren meerdere antwoorden mogelijk)

	BD, Stadsnieuws, Tilburgse Koerier	Gemeentelijke verkiezingskrant	Bijwonen verkiezingsdebat	Gesproken met politici	Folders en websites van partijen	Gemeentelijke verkiezingswebsite	Stemwijzer	Niet geïnformeerd
Alle Tilburgse kiezers	35,9	32,9	4,6	8,8	23,1	12,7	34,7	10,6
18–34	16,8	26,2	4,0	7,8	30,3	21,4	65,3	7,6
35–59	36,8	34,1	4,8	9,9	24,6	12,7	35,3	10,9
60 en ouder	51,6	37,5	4,9	8,0	15,5	5,5	9,9	12,9

3 Stemmotieven

De gemeenteraadsverkiezingen van 2014 speelden zich af in een context waarin zowel nationale als lokale ontwikkelingen van betekenis waren. Op landelijk niveau lijkt dat allereerst het kabinetsbeleid te zijn. Veel mensen die op de coalitiepartijen VVD en PvdA gestemd hebben, zouden daar spijt van hebben.⁵

Het is bekend dat de lokale verkiezingen door de landelijke politiek gedomineerd worden.⁶ In hoeverre geven de kiezers in Tilburg aan dat ze door de landelijke politiek zijn beïnvloed in hun keuze? Uit de resultaten van de exitpoll blijkt dat de keuze van vier op de tien kiezers meer door de lokale dan de landelijke politiek is beïnvloed. Dat is minder dan het aantal kiezers dat zegt dat de beïnvloeding van de landelijke politiek het grootst was. Al speelt voor minstens 57% van de Tilburgse kiezers de landelijke politiek wel een rol in het maken van de keuze.

Percentage van de kiezers waarvan de keuze meer door gemeentelijke of meer door de landelijke politiek is beïnvloed

	Meer door de gemeentelijke politiek	Meer door de landelijke politiek	Door allebei evenveel
Alle Tilburgse kiezers	41,3	28,1	29,5
PvdA	27,5	32,3	38,5
VVD	23,7	47,0	29,3
CDA	39,0	28,4	29,7
D66	30,8	37,0	31,8
GroenLinks	42,4	23,7	33,2
SP	24,9	34,8	38,1
TROTS	63,9	13,4	21,6
TVP	87,0	4,1	8,9
VSP	46,9	9,4	40,6
Voor Tilburg	73,1	6,7	18,5
DAT	75,8	6,1	18,2
LST	67,7	11,8	19,7
LWD	71,9	12,3	14,0
OPA Tilburg	72,7	10,1	15,2
Blanco	21,7	26,1	43,5

*Percentages tellen niet op tot 100% omdat er een kleine groep respondenten deze vraag niet heeft ingevuld.

⁵ Binnenlands Bestuur, 'Coalitiestemmers' kiezen nu voor een andere partij, 9 maart 2014.

⁶ Boogers, M., Van Ostaaijen, J.J.C. en Slagter, L. (2010). *Lokale kiezers: lokale keuzes? Onderzoek naar de achtergronden en betekenis van het stemgedrag bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010*. Tilburg: Tilburg University.

Uit de tabel blijken ook de nodige verschillen. Zo geeft het merendeel van de kiezers van de TVP (87%), DAT (76%), OPA (73%), LWD (72%), LST (68%) en TROTS (64%) aan dat de keuze meer door de gemeentelijke politiek is beïnvloed. Dat zijn, op TROTS na, alle lokale partijen die aan de Tilburgse gemeenteraadsverkiezing meededen. De lijst van partijen met kiezers die hun keuze minstens evenveel of meer door de landelijke politiek hebben laten beïnvloeden, wordt aangevoerd door de VVD (76%), SP (73%), PvdA (71%) en D66 (69%). De verschillen tussen mannen en vrouwen of tussen verschillende leeftijdsgroepen waren niet zo groot.

Enigszins aan dit onderwerp gerelateerd, is de vraag of de keuze van de kiezer vooral is ingegeven doordat de kiezer het eens is met de partij of omdat de kiezer een bepaald persoon van de partij vertrouwt. Voor zes op de tien Tilburgse kiezers weegt het eerste het zwaarst. Maar wederom zijn er forse verschillen tussen de partijen. Vooral voor kiezers van de SP (78%), VVD (75%) en D66 (75%) geeft 'eens met de partij' de doorslag. De hoogste percentages waar een persoon de doorslag geeft, zijn te vinden bij OPA (30%), CDA (29%), LST (26%) en TVP (24%).

Percentage kiezers dat vanwege de partij of de persoon heeft gestemd. De vraagstelling was: "Wat was voor u de belangrijkste reden om op een bepaalde partij te stemmen?"

	Omdat ik het eens ben met die partij	Omdat ik een bepaalde persoon van die partij vertrouw	Deze redenen waren allebei even belangrijk voor mij
Alle Tilburgse kiezers	62,6	14,8	20,9
PvdA	54,7	19,9	23,6
VVD	74,9	8,0	15,5
CDA	45,4	29,0	24,1
D66	74,5	7,2	17,0
GroenLinks	70,5	10,4	18,0
SP	77,5	6,3	15,1
TROTS	51,5	18,6	27,8
TVP	43,4	24,4	31,0
VSP	37,5	18,8	39,1
Voor Tilburg	60,5	16,0	21,8
DAT	59,1	18,2	22,7
LST	43,8	26,0	29,1
LWD	52,6	19,3	21,1
OPA Tilburg	40,4	30,3	28,3
Blanco	34,8	4,3	26,1

*Percentages tellen niet op tot 100% omdat er een kleine groep respondenten deze vraag niet heeft ingevuld.

Het percentage kiezers dat zegt de keuze te maken 'omdat ik een bepaalde persoon van die partij vertrouw' neemt toe met de jaren. Jongeren zijn het vooral 'eens met die partij' (77%). Het percentage jongeren dat vooral stemt 'omdat ik een bepaalde persoon van die lijst vertrouw' is 9%. Voor de groep tussen 35 en 59 jaar is dat al 14% en voor de groep zestig plussers is dat 21%. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn daarentegen klein.

4 Electorale wijzigingen

Met de exitpoll is ook in kaart te brengen aan wie partijen kiezers verliezen en van welke partijen ze juist kiezers winnen. Hier een kort overzicht voor alle partijen.

- **PvdA**

De PvdA is erin geslaagd enkele nieuwe stemmers te trekken, maar haalt nauwelijks tot geen stemmen weg bij andere partijen. De partij verliest fors aan D66, op enige afstand gevolgd door verliezen aan de SP en GroenLinks. Aan andere partijen zijn de verliezen veel kleiner.

- **VVD**

De VVD is erin geslaagd enkele nieuwe stemmers te trekken, maar haalt nauwelijks tot geen stemmen weg bij andere partijen. De partij verliest fors aan D66, op enige afstand gevolgd door respectievelijk de LST, TVP en het CDA. Aan andere partijen zijn de verliezen veel kleiner.

- **CDA**

Het CDA haalt vooral stemmen weg bij de VVD. Ook slaagt de partij erin enkele nieuwe kiezers naar de stembus te trekken. Het CDA heeft vooral verloren aan D66 en de TVP.

- **D66**

D66 slaagt erin veel nieuwe kiezers naar de stembus te trekken. Daarnaast wint de partij fors van VVD en PvdA. Van andere partijen worden er veel minder stemmen gehaald. D66 heeft weinig stemmen aan andere partijen verloren, maar relatief gezien het meest aan de TVP.

- **GroenLinks**

GroenLinks wint vooral van de PvdA, op enige afstand gevolgd door een groep nieuwe kiezers en voormalig SP stemmers. Er wordt vooral verloren aan D66. Aan andere partijen zijn de verliezen veel kleiner.

- **SP**

De SP wint vooral van de PvdA en slaagt er ook in een aantal nieuwe kiezers naar de stembus te krijgen. Van andere partijen worden bijna geen kiezers gehaald. De SP verliest vooral aan GroenLinks en de LST. Daarnaast verliest de SP relatief weinig, maar over veel partijen verdeeld.

- **TROTS**

TROTS wint vooral van VVD en SP en haalt enkele nieuwe kiezers over om te stemmen. TROTS verliest vooral aan de LST.

- **TVP**

De TVP wint vooral van de VVD. De TVP wint daarnaast enkele kiezers van CDA, PvdA en D66. De TVP verliest vooral aan de LST.

- **Verenigde Senioren Partij (VSP)**

De VSP wint vooral van de PvdA. De VSP verliest vooral aan de TVP en GroenLinks.

- **Voor Tilburg**

Voor Tilburg haalt enkele nieuwe kiezers naar de stembus en wint van VVD, PvdA en SP. Het verlies gaat vooral naar de LST.

- **Democratisch Actief Tilburg (DAT)**

De winst van DAT komt vooral van de VVD, op enige afstand gevolgd door PvdA, SP en CDA.

- **Lijst Smolders Tilburg (LST)**

De LST haalt de meeste stemmen van de VVD, maar weet ook de nodige nieuwe kiezers naar de stembus te halen. Daarnaast wint de LST van SP en PvdA. Ook van CDA, TROTS, Voor Tilburg en TVP stappen verschillende kiezers over.

- **Leefbare Wijken en Dorpen**

De kiezers van LWD komen vooral van de SP, gevolgd door CDA en GroenLinks. Ook slaagt LWD erin enkele nieuwe kiezers naar de stembus te krijgen.

- **OPA Tilburg**

OPA wint vooral stemmen van PvdA, SP, VVD en CDA.

5 Overig

Ten slotte hebben we een aantal overige vragen gesteld, onder meer over de leeftijd en sekse van de kiezer en tot welke bevolkingsgroep hij zich voelt behoren. Daarnaast vroegen we of de kiezer zich Tilburger voelde en wat voor rapportcijfer hij het gemeentebestuur geeft. Uit onderstaande tabel blijkt onder meer dat de rapportcijfers van de kiezers van verschillende partijen niet zo ver uit elkaar liggen. De kiezer geeft het gemeentebestuur een voldoende, een 6,61. De PvdA kiezer geeft het gemeentebestuur met een 6,91 het hoogste cijfer. de LST kiezer geeft met een 5,61 het laagste cijfer. De kiezers van DAT geven daarnaast aan zich het meest Tilburger te voelen. De kiezers van LWD het minst. Bij de kleine partijen was de respons echter wat lager dan bij de grote partijen.

	Gemiddeld rapportcijfer gemeentebestuur	Voelt u zich Tilburger (1 = heel erg / 4 = helemaal niet)	In welke leeftijdscategorie zitten de meeste kiezers	% van de achterban is man	% achterban dat zich tot een andere groep dan 'Nederlander' voelt behoren ⁷
Alle Tilburgse kiezers	6,61	1,76	35 - 59 jaar (44,3%)	50,3%	4,5%
PvdA	6,91	1,70	35-59 jaar (44,9%)	52,2%	*
VVD	6,74	1,80	35 - 59 jaar (45,2%)	59,0%	*
CDA	6,90	1,82	60 jaar of ouder (54,6%)	52,7%	*
D66	6,82	1,84	35 - 59 jaar (41,0%)	51,8%	*
GroenLinks	6,78	1,76	35-59 jaar (55,7%)	41,7%	*
SP	6,47	1,67	35 - 59 jaar (52,5%)	45,7%	*
TROTS	6,46	1,56	35 - 59 jaar (44,3%)	54,6%	*
TVP	6,27	1,91	35 - 59 jaar (44,0%)	45,3%	*
VSP	6,63	1,77	60 jaar of ouder (65,6%)	45,3%	*
Voor Tilburg	6,09	1,55	35 - 59 jaar (49,6%)	44,5%	*
DAT	6,68	1,48	35 - 59 jaar (48,5%)	54,5%	*
LST	5,61	1,59	35 - 59 jaar (43,6%)	57,0%	*
LWD	6,61	2,42	35 - 59 jaar (45,6%)	35,1%	*
OPA Tilburg	6,21	1,62	60 jaar en ouder (53,5%)	50,5%	*
Blanco	6,70	2,39	18 - 34 jaar (52,2%)	52,2%	*

* De aantallen per partij zijn vaak te klein voor betrouwbare uitspraken. Desalniettemin vallen relatief grotere percentages voor PvdA en in mindere mate voor Voor Tilburg, VSP en GL op.

⁷ De antwoordcategorieën waren: Nederlands, Turks, Marokkaans, Surinaams, Antilliaans, Indisch en Overig.